

ابعاد تربیتی در سیره عملی و سبک زندگی حضرت زهرا(س)

حضرت زهرا(س) در مشکلات زندگی، طبعی خوش و شوخ با امیرمومنان علی(ع) داشت و هیچگاه همسر خود را به سختی نمی‌انداخت و از اینکه خواسته‌ای را تحمیل کند که در توان او نباشد، از خدا طلب بخشش می‌کرد.

حضرت زهرا(س) در مشکلات زندگی، طبعی خوش و شوخ با امیرمومنان علی(ع) داشت و هیچگاه همسر خود را به سختی نمی‌انداخت و از اینکه خواسته‌ای را تحمیل کند که در توان او نباشد، از خدا طلب بخشش می‌کرد.

خبرگزاری مهر - گروه دین و اندیشه - عصمت علی آبادی: امروز سالروز شهادت حضرت صدیقه طاهره (س) است. یکی از مؤلفه‌های مهم در سبک زندگی، نوع روابط اعضای خانواده با همدیگر است. برای استخراج الگویی کامل، لازم است که در بحث روابط، موضوعاتی مانند: برقراری و حفظ روابط، تکریم همدیگر و فرآیند تقسیم کار و شکل‌گیری وحدت بین اعضای یک خانواده، مورد بررسی قرار گیرد. از این رو، باید با این نگاه جامع به سیره و سبک زندگی حضرت زهرا (س) پرداخت. بر همین اساس برای واکاوی روابط خانوادگی در سبک زندگی و زندگی روزانه حضرت زهرا (س) با حجت الاسلام یآوری استاد حوزه علمیه به گفتگو پرداختیم که حاصل آن در ادامه تقدیم مخاطبان می‌شود:

* با توجه به جایگاه پدر و مادر ابتدا در خصوص تکریم والدین از سوی حضرت زهرا سلام الله علیها بفرمائید.

بی تردید، تکریم و برقراری ارتباط عاطفی با اعضای خانواده و بستگان نسبی یا سببی، با هدف تکریم یکدیگر، تقویت محبت ورزی و رفع نیازهای همدیگر، امری پسندیده در اسلام است و معصومان علیهم السلام نیز بر آن تأکید دارند. به عنوان نمونه، حضرت فاطمه سلام الله علیها، ضمن تأکید بر نیکی به والدین، برای مادر منزلتی بزرگ قائل بود و خدمت به او را زمینه رسیدن به بهشت می‌دانست و در بزرگداشت مقام و منزلت مادر فرمود: «بهشت زیر پای مادران است.» حضرت زهرا سلام الله علیها روابط عاطفی بسیار عمیقی با والدین خود داشت و همواره آنان را تکریم می‌کرد. ایشان، بسیار وابسته به مادرش حضرت خدیجه سلام الله علیها بود و بعد از رحلت وی، به پدرش رسول الله صلی الله علیه و سلم می‌نگریست، به گرد ایشان می‌چرخید و سراغ مادر را از ایشان می‌گرفت. توجه آن حضرت به جایگاه مادرش چنان بود که به بی‌احترامی عایشه نسبت به مادرش آزردن خاطر گردید و به رسول الله صلی الله علیه و سلم شکوه برد.

تکریم پدر نیز، از دیگر ابعاد تربیتی در سیره عملی و سبک زندگی حضرت زهرا سلام الله علیها بود. آن حضرت پدر خود را هم از حیث منزلت رسالت الهی و هم از حیث مقام پدری تکریم می‌کرد و سخنان ایشان را حجت شرعی می‌دانست و به آن عمل می‌کرد. به عنوان نمونه، هنگام مشورت رسول الله با ایشان در امر ازدواجش با امیرمومنان علی علیه السلام، سخن پدر را با جان و دل پذیرفت. توجه و ابراز محبت حضرت زهرا سلام الله علیها به پدر چنان بود که در جنگ‌ها نیز از ایشان غافل نبود؛ هرگاه رسول الله بر ایشان وارد می‌شد، تمام قد جلوی پدر برمی‌خاست و با خوشامدگویی استقبال می‌کرد؛ دست‌های او را می‌بوسید و در جای خود می‌نشاند. ایشان بعد از نازل شدن آیه ۶۳ سوره مبارکه نور، پدر را با احترام فراوان رسول الله خطاب می‌کرد، اما پدر او را از این کار منع کرد و فرمود: «پروردگار عالم به این که من را پدر خطاب کنی، خشنودتر خواهد بود.»

تکریم پدر در سیره حضرت زهرا چنان بود که هرگاه پدر بر او وارد می‌گشت، از ایشان پذیرایی می‌کرد. اگر غذای خوشمزه‌ای درست می‌کرد، حتماً ایشان را دعوت می‌کرد؛ چنان که غذایی از گوشت و ذرت درست کرد و به امیرمومنان علی می‌فرمود: «ای کاش پدرم را فرامی‌خواندی.» ایشان نیز رسول الله را به مهمان سفره خود کرد و با هم غذا خوردند. یا در جریان نزول آیه تطهیر، آن حضرت ظرفی از حلوا کچی را برای رسول الله آورد. در جنگ اُحُد نیز وقتی متوجه جراحت صورت پدر گردید، خود را به سرعت رساند و ایشان را مداوا کرد. همچنین، در جریان حفر خندق، از نانی که برای امام حسن و امام حسین پخته بود، برای رسول الله که بسیار گرسنه بود، برد.

تکریم و رعایت حال پدر در همه حال، یک اصل در سیره حضرت فاطمه بود. بنابر گزارش ابن فتال نیشابوری (م ۵۰۸ ق): «روزی آن حضرت همراه با فرزندان خود به خانه رسول الله رفت و دید ایشان در خواب عمیقی فرو رفته است. امام حسن و امام حسین خود را روی بازوهای رسول الله انداخته و مدتی کنار ایشان بودند، اما باز هم آن حضرت از خواب بیدار نشد. حضرت فاطمه از فرزندان خود خواست تا به خانه برگردند و مزاحم خواب رسول الله نشوند.»

حضرت زهرا سلام الله علیها، در آخرین روزهای حیات و به هنگام شدت یافتن بیماری پدر، همواره کنار ایشان بود و حتی از همسران رسول الله نیز غافل نبود و به نزد آنان می‌رفت و از اینکه پدرش امکان حضور نزد زنان خود را ندارد، طلب حلیت کرد. درد فراق بر ایشان چنان بود که بعد از رحلت پدر، با بوییدن پیراهن او بی‌هوش گردید. از این رو، امیرمومنان علی آن پیراهن را برای مدتی مخفی کرد. اندوه ایشان چنان با گریه همراه بود که به بگائین شهرت یافتند و گاهی با سرودن شعر از فراق پدر سخن می‌گفت. *تکریم همسر از نکات قابل توجه در سیره حضرت زهرا بود؛ لطفاً در این زمینه هم مطالبی بیان کنید.

آن حضرت بر این امر تأکید داشت که بهترین مرد کسی است که با همسر خود خوش رفتار باشد؛ ایشان در عمل نیز، بسیار

شیفته و علاقه مند به همسر خود علی بن ابی طالب بود و همواره از او به نیکی و بهترین همسر و تکیه گاه برای خانواده یاد می کرد. همچنین، زمانی که همسر خود را محزون و گریان می دید، از ایشان دل جویی می کرد و با نگرانی می گفت: «خداوند چشمان شما را گریان نسازد.»

درباره دلتنگی و ارادت حضرت زهرا نسبت به همسر خود آمده است، هنگامی که امیرمومنان علی به مأموریتی می رفت، وسایل و آذوقه سفر ایشان را آماده می کرد و چون از فرط محبت، تحمل دوری همسرش را نداشت، گریه می کرد. به عنوان نمونه، در مأموریتی که برای امیرمومنان علی پیش آمد، سه روز گذشت و خبری از آن حضرت نیامد؛ حضرت فاطمه نگران گردید و با حال گریان نزد رسول الله رفت تا خبری از ایشان بیاید.»

در هنگام بازگشت امیرمومنان علی از سفر نیز، سیره ایشان چنان بود که از او به گرمی استقبال کند؛ به گونه ای که افزون بر آراستن منزل، لباس آراسته می پوشید و غذایی را برای پذیرایی آماده می کرد. رابطه بین ایشان و امیرمومنان علی بر مدار محبت و تکریم همدیگر بود. رابطه ای که حضرت زهرا همسرش را صاحب خانه می دانست و حتی برای صحبت کردن با مخالفان نیز از همسر خود اجازه می گرفت.

حضرت زهرا بسیار قانع بود و از اینکه چیز بیشتری را از همسرش امیرمومنان علی بخواهد یا امر به کاری کند، حیا می کرد؛ چنانکه خطاب به امام فرمود: «رسول الله من را نهی کرده که چیزی از تو درخواست کنم و پدرم به من فرمود: اگر چیزی برای تو آورد، بپذیر و گرنه تو درخواستی از او نداشته باش.»

حضرت زهرا، در مشکلات زندگی، طبیعی خوش و شوخ با امیرمومنان علی داشت و هیچگاه همسر خود را به سختی نمی انداخت و از اینکه خواسته ای را تحمیل کند که در توان او نباشد، از خدا طلب بخشش می کرد. به عنوان نمونه، زمانی امیرمومنان علی درآمد باغ خود را در راه بازگشت به خانه انفاق کرده بود و با دست خالی به خانه برگشت، حضرت زهرا فرمود: «من از اینکه چیزی را از او بخواهم، از خدا طلب آمرزش دارم و دیگر از او چیزی طلب نمی کنم.»

نوع رابطه حضرت صدیقه طاهره با امیرمومنان علی چنان بود که احساس رضایتندی نسبت به همدیگر را هم ابراز می کردند. به عنوان نمونه، ایشان در آخرین لحظات عمر خود نیز خطاب به همسر خود فرمود: «ای پسر عمو! می دانی که هرگز- به شما دروغ نگفتم؛ ام، از هنگامی که زندگی مشترک داریم، با تو مخالفتی نکرده‌ام.» امیرمومنان علی نیز فرمود: «پناه بر خدا! شما به احکام خدا دانتر، پرهیزکارتر و بیشتر از آن از خدا می ترسی که من فردای قیامت بتوانم بگویم مخالفتی با من روا داشته‌ای.»

تکریم و حمایت از همسر، داشتن آرامش و صبر، اهتمام به تربیت فرزندان نیکو و شجاع و داشتن تقوای الهی در زندگی مشترک، بخشی از مهمترین و بارزترین ویژگی های زندگی حضرت فاطمه بود که امیرمومنان علی به آن فخر کرده و همواره از آن ویژگی ها یاد می کرد و می فرمود: «هرگز فاطمه را به خشم نیاوردم و هرگاه به او می نگریستم، همه ناراحتی ها، رنج ها و غصه هایم را از یاد می بردم.»

*در زمینه نیکی با خویشاوندان سیره حضرت چگونه بود؟

انسان پس از حیات فردی و روی آوری به زندگی جمعی، پیش از دیگر آحاد جامعه، با خویشان یا اقوام نسبی و سببی ارتباط برقرار می کنند. درباره رفتار و سیره خانوادگی حضرت فاطمه با بستگان نیز گزارش ها حاکی از آن است که ایشان تا حد امکان نسبت به صله ارحام و احسان توجه داشتند و از فراخوانی آنان به اطاعت الهی غافل نبودند. به عنوان نمونه، آن حضرت از اموالی که داشتند، به- فقرا و نیازمندان بنی هاشم صدقه می داد.

حضرت فاطمه پس از ازدواج با امیرمومنان علی با مادر همسرش حضرت فاطمه بنت اسد در یک خانه زندگی می کرد و امور خانه، میان آنان تقسیم شده بود؛ لذا فاطمه بنت اسد، اموری مانند آب آوردن و تهیه مایحتاج زندگی را عهده دار بود و در این مدت حضرت فاطمه تعاملی نیک با مادرشوهر خود داشت.

حضرت زهرا افزون بر سفارش به صله رحم، در راستای تکریم خویشاوندان، اگر غذای خوشمزه ای درست می کرد، برای زنان رسول الله نیز می فرستاد. ایشان وصیت کرد تا اموالی از ارث و حتی درآمدهای زمین های کشاورزی خود را به بستگانش از جمله اُمّامه دختر ابی العاص و خواهرش زینب و به همسران پیامبر اکرم و نیز زنان بنی هاشم بدهند که براساس آن به هر یک از آنان دوازده اوقیه (معادل ۴۸۰ درهم) داده شود.

شرکت در تشییع جنازه بستگان، از جمله خواهرش زینب، یکی دیگر از رفتارهای ارزشی و اجتماعی حضرت زهرا در سبک زندگی اسلامی بود. آن حضرت، در کنار قبر او اشک ریخت و رسول الله اشک های دخترش را با پیراهن خود پاک می کرد. همچنین، پس از شهادت ام کلثوم خواهر دیگرش در سال سوم هجری و پس از جنگ اُحُد، به همراه جمعی از زنان انصار و مهاجران بر سر جنازه خواهرش حاضر گردید و بر بدن او نماز میت خواند. حضرت زهرا بنا بر حس دوستی و نیکی به بستگان، در سال هشتم هجری قمری در تشییع جنازه سومین خواهرش یعنی زینب نیز شرکت کرد و بر جنازه اش نماز میت خواند. حضرت زهرا، بر شهادت جناب جعفر بن ابی طالب و جناب حمزه گریست و هر هفته بر سر قبر حضرت حمزه می رفت و به نماز و خواندن دعا مشغول بود. ایشان، به دستور رسول الله تا سه روز غذا تهیه می کرد و به خانه جناب جعفر می برد و اسماء بنت عمیس همسر جعفر را تسلی می داد و این رفتار حضرت زهرا بعدها در میان مردم به یک سنت تبدیل گردید. همچنین، به تعمیر قبر جناب حمزه پرداخت و با سنگی آن را مشخص کرد. آن حضرت، افزون بر این رفتارهای فردی، هر ساله نیز به همراه برخی زنان به زیارت قبور شهدای

احد می رفت و در آنجا دعا و استغفار می کرد.